

องค์ความรู้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ประจำปี 2562

องค์ความรู้ในการฝึกควาญช้าง

การฝึกช้างต้องอาศัยความคุ้นเคยเป็นหลัก หากมีการฝึกควาญใหม่สิ่งแรกที่ต้องทำตามควาญครูฝึกตลอดเวลาที่อยู่กับช้าง เริ่มต้นตั้งแต่การเข้าไปหาช้างในป่าที่หลักรุมมัดช้างด้วยกันเพื่อให้ช้างได้สัมผัสกลิ่น การพูดคุยด้วย การให้อาหารช้าง ช่วยดูแลช้างโดยมีควาญครูฝึกอยู่ด้วย ทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดทั้งวันจนถึงการนำช้างไปผูกมัดในช่วงเย็น ทำกิจกรรมดังกล่าวนี้ตลอดช่วงระยะเวลาประมาณ 3 - 7 วัน ซึ่งระยะเวลาจะขึ้นอยู่กับนิสัยของช้างแต่ละเชือกว่าสามารถเข้ากับควาญใหม่ได้เร็วหรือช้า สิ่งสำคัญที่สุดคือการให้อาหารเพราะช้างจะรู้สึกผูกพันได้เร็วมากขึ้น รวมถึงการพูดคุยด้วยความเป็นมิตรซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ช้างคุ้นเคยได้เร็วขึ้น

เมื่อควาญครูฝึกพิจารณาเห็นว่าควาญใหม่สามารถเข้าหาช้างได้แล้ว จะทำการฝึกให้ช้างทำตามคำสั่ง เช่น

- หาว คือ การสั่งให้ช้างอยู่นิ่งๆ
- ส่งสูง คือ ให้ยกขาหน้าขึ้นเพื่อให้ควาญช้างขึ้นคอช้าง
- อับสูง คือ ให้ยกขาหน้าขึ้นเพื่อให้ควาญช้างลงคอช้าง
- ไป คือ ให้เดินไปข้างหน้า
- แด็ก คือ ให้ช้างก้มหัวลงย่อเข้า เพื่อให้ควาญกระโดดขึ้นคอช้าง
- โศก คือ การเดินถอยหลัง
- เบน คือ การหันช้าง
- บอง คือ กินน้ำ

องค์ความรู้ในการดูแลช้าง

1. การป้องกันอันตราย

ทุกครั้งที่ไปรับช้างในป่า ไม่ควรเข้าหาประชิดตัวช้างทันที ควรสังเกตอาการของช้างก่อนว่ามีความปกติหรือไม่ ควรเรียกชื่อช้างก่อน สั่งให้ทำตามคำสั่งก่อน เพื่อสร้างความคุ้นเคย และเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับควาญช้าง

2. พื้นที่พักมัดช้างที่ปลอดภัย

พื้นที่ผูกมัดช้างที่ปลอดภัยควรเป็นพื้นที่ราบหรือมีเนินเล็กๆ มีแหล่งน้ำ มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติ เช่น ไม้ยาง ไม้ไร่ เถาวัลย์ เปลือกไม้ ไม่ควรมีรังแตน ต่อ หรือผึ้งบริเวณนั้น และไม่ควรผูกมัดในที่ลาดชันเนื่องจากช้างอาจพลัดตกได้

3. การดูแลข้างตกมัน

ข้างเมื่อมีความสมบูรณ์จะเกิดอาการตกมัน การตกมันเกิดขึ้นได้ทั้งข้างเพศผู้และเพศเมีย โดยจะมีอาการรูน้ำมันตรงขมับทั้งสองข้างบุดบวมขนาดเท่าลูกมะนาว มีน้ำมันไหลออกมาตลอดเวลา ในข้างเพศผู้จะแสดงอาการก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังคำสั่ง

ข้างเพศผู้ที่ตกมันต้องผูกมัดในแหล่งผูกมันข้าง และควาญข้างต้องสังเกตอาการของข้างทุกวัน ต้องมีการตรวจดูโซ่ที่ผูกมัดให้แน่นหนา และที่สำคัญต้องไม่ให้ข้างขาดน้ำ

เมื่อน้ำมันที่รูน้ำมันไม่ไหลออกมา แห้งสนิท รูน้ำมันไม่บวม ข้างไม่แสดงอาการก้าวร้าว เชื่อฟังคำสั่ง ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (ในข้างเพศผู้ที่มีความสมบูรณ์มาก) นั่นคืออาการหายตกมัน

4. การตรวจสอบสุขภาพข้างเบื้องต้น

ข้างปกติ

เมื่อควาญข้างเข้าไปปรับข้างในป่า ควรสังเกตอาการของข้าง ข้างที่อาการปกติจะแสดงอาการดีใจ ร่าเริง หูพับแกว่ง หางแกว่ง กินอาหารดี เมื่อควาญข้างทักทายพูดคุยจะแสดงอาการโต้ตอบ

ข้างที่มีอาการผิดปกติ

มีอาการซึม ไม่ร่าเริง หูไม่พับแกว่ง หางไม่แกว่งไปมา ไม่ยอมกินอาหารที่นำไปให้ หากข้างมีอาการเจ็บเท้า จะแสดงอาการเดินไม่ถนัด ควรให้ข้างนอนและตรวจดูบริเวณฝ่าเท้าของข้างด้วย

5. โรคที่พบบ่อยในข้างและการรักษาตามภูมิปัญญาดั้งเดิม

2.1 โรคตา

อาการของโรค : ข้างจะมีน้ำตาไหล ตาแดง กระพริบตาถี่

การรักษา : ใช้เกลือ กระเทียม ต้มกับน้ำ เคี้ยวจนงวดแล้วนำมาพ่นที่ตาของข้าง วันละ 1 ครั้ง ประมาณ 3 วันอาการจะดีขึ้น

2.2 โรคพยาธิ

อาการของโรค : ข้างจะมีการถ่ายเป็นดินทรายและมีพยาธิ ซึม ไม่ร่าเริง

การรักษา : ข้างจะมีการบำบัดตนเองโดยการกินรากไม้ชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า ไม้จี้ ซึ่งเป็นตัวยาทางธรรมชาติ และอาการจะหายเป็นปกติ ภายใน 2 - 3 วัน

2.3 โรคลำยอง

อาการของโรค : ข้างจะมีอาการบวมขวงท้อง หรือคอ ลื่นโยฐานเบื้องตันมาจาก การกั้นตันกล้วยในบริเวณมากเกินไป หรือเป็นเพราะอากาศเย็นจัด ซึ่งเป็น เฉพาะในข้างบางเชือกเท่านั้น

การรักษา : ใช้สมุนไพร 9 ชนิด ประกอบด้วย

1.หญ้าปกต้อ	2.เครือหนำแน่
3.หญ้าโมยรรท	4.เปลือกประดู่
5.เปลือกไม้สำน	6.ต้นข่า
7.เกลือ 1 กำมือ	8.หญ้าพันงู
9.พริก	

นำสมุนไพรทั้ง 9 ชนิด ใส่ผ้าต้มจนเดือด คั้น ทิ้งไว้จนเย็น ใช้ผ้า ชุบน้ำแล้วนำมาพาดบริเวณที่บวม วันละ 3 – 4 ครั้ง ประมาณ 3-5 วัน อาการจะหาย

2.4 โรคแผลลอก

อาการของโรค : ข้างจะมีบาดแผลลอกทั่วไป ซึ่งเป็นแผลเล็กไม่ร้ายแรง

การรักษา : ใช้ยางของเปลือกกล้วยใส่แผลทุกวัน วันละ 2-3 ครั้ง อาการจะดีขึ้น

2.5 ขอบำรุงทั่วไป

สมุนไพรเช่น โสมจีน โสมรัส กวาวแดง ทั้งใบและก้าน เป็นยาบำรุงเลือดและบำรุง กำลังของข้าง ข้างจะเลือกกินเองตามธรรมชาติ

ผู้สัมภาษณ์

นางสาวรุ่งทิรา จันตารงค์ (ลงชื่อ).....

ผู้ถอดความ

นางอัญญาวัฒน์ ปัญญาชัย (ลงชื่อ).....

ผู้เรียบเรียง

นางจุฑาทก ปริงญา (ลงชื่อ).....

ผู้ให้สัมภาษณ์

นายสมนึก เครือสขจาง (ลงชื่อ).....

นายผ่าน บุญทอง (ลงชื่อ).....

แผนการจัดการองค์ความรู้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ประจำปี ๒๕๖๒

